

ካብ ደባዊ ጎንጸ ዑዝበኪስታንን ኪርጊስታንን በቲ ሓደ፡

ኤርትራን ኢትዮጵያን ድማ በቲ ካልእ እንታይ ክንመሃር ንኸእል

አፋራይን ዘርጋሕን ትካል ዜናን ሓበሬታን ሮይቴርስ

መጀመርያ ሓደ ነገር ንጽር ይኹን። እዞን ከም ተሞክሮታት ኢልና እነቕርብን ዘለና ሃገራት ዑዝበኪስታንን ኪርጊስታንን ከምኡውን ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብዚ ሕጂ በጺሖናኦ ዘለዎ ናይ ዕርቀ ሰላም ደረጃ ቅድሚ ምብጻሕን ንዓሰርተታት ዓመታት ዜጋታተን ኣብ ዓውደ ኩናት አእትየን ክደምዩ፡ ክስንክሉ፡ ክሞቱ ዝገበራየን። ዜጋታተን ዘፈናቐላ ዘስደዳ ንብረት ዘብረሳ ሃገራዊ ባጀተን ዝሃሞኻ ሃገራት ምጻንን ንቀበል። ካብዚ ተበጊስና መራሕተን ሓላፍነታውያን ድሮም ኣይኮኑን ንገምግም።

እወ ዜጋታት እዞን ሃገራት ሓውን ዓረርን ተሰኪሞም ናብ ዓውደ ኩናት ቅድሚ ምእታዎም፡ መራሕቲ ናይዞን ኣርባዕተ ሃገራት ንውሳኔታቶም ድሌታቶም፡ ጭቡጥ ማሕበረ ፖለቲካዊ ዓቕሞም ኮነ ካልእ ምስኡ ዝተአሳሰሩ ነገራት ኣዳቕቆም ክሓስብሉ ነይርዎም። ምክንያቱ ነቲ ጉዳይ ብሓላፍነት ደጋጊሞም ሓሲበምሉ እንተዝነብሩ እቲ ኣብ ህዝብታቶም ዝወረደ ዕንወት ኣይምተራእየን። ዘኸትሎ ሳዕቤን ብግቡእ ክይተገምገመ ብህልኽ ስለ ዝተታሕዘ ግን እቲ ብተግባር ዝተራእየ ተመሊስካ ዘይርከብ ናይ ህይወት መቐዘፍን ናይ ሃብቲ ብርሰትን ከጋጥም ኮይኑ።

ብርግጽ ኣብ ግዜና ኣብ መንጎ ሃገራት ወይ መንግስታት ዝግበር ናይ ደብይ ደብካ ምስሕሓብ፡ ኣብራሲ ኩናት ክንሰምዕን ክንርእን ጸኒሕና ኢና። ናይ ደብ ወይ መሬት ይግበአኒ ሕቶ ግን ትማሊ ይኹን ሎሚ ከምኡውን ጽባሕ መሰረታዊ መፍትሒኡ ህዝብን ሕግን ምበር ሓይልን ዓመጽን ዘይምጻኑዮ። ሓደ ናይ ሓንቲ ሃገር መንግስቲ ኣብ ጎረቤት ሃገሩ ዝተወሰደ መሬት ኣለኒ ክምለሰለይ ኣለዎ ክብል እንከሎ፡ እቲ ጉዳይ ብባህሪኡ ሕጋዊ ሕቶዮ። ሕጋዊ ሕቶ ድማ ክትረትዕ ዘኸእለካ ሰነዳዊ መርተዖ ሒዝካ ኣብ ሕጋዊ መጋባእያ ምኻድን ምሙንትን ምበር ወተሃደርን ታንክን ዘድልዮ ኣይኮነን። እቲ ሕቶ ሕጋዊ እቲ መፍትሒ ዓመጻዊ እንተኸይኑ መን ይስዕር፡ ክንደይ ግዜኽ ይወስድ እንተዘይኮይኑ፡ ካብ መሰረቱ ኣይተፈትሖን። ተደጉሎዮ ዘሎ ማለትዮ። ውጽኢቱ ኸአ ዘይተደላዩ ጽልእን ክሳራን ጥራሕዮ ዝኸውን። ኣብዞን ዝተገልጸ ሃገራት ዝተራእየ ናይ ሰብ ህልቂትን ናይ ሃብቲ ብርሰትን ከምኡውን ኣብ መንጎ ዝኾነ ኣበሳ ዘይብሎም ህዝብታት ዝተፈጥረ ጽልእን ብዓይኒ ዝተራየ ጭብጢዮ። ናይ ደብ ሕቶ ብሓይሊ ክትፈትሖ ምፍታን ውጽኢቱ ክሳራ ጥራሕዮ።

ኣብዚ ብንጽር ክፈለጥ ዘለዎ፡ ሕጋዊ መሰነይታ ዘለዎ ብዝኾነ ኣጋጣሚ ዝሰአንክዎ ወይ ዝተወሰደኒ ሕጋዊ መሬተይዮ ንትብሎ ነገር ኣይትሕተት ማለት ኣይኮነን። ክትሓትት ቅቡልን ሕጋውንዮ። ናይ መሬት ይግበአኒ ሕቶ ኣብዛ ብኤሮጳውያን ገዛእቲ ዝተሰርሖ ጂኦግራፊካዊ ካርታ ዝሓዛ ሃገራት ዝሓቐፈት ክፍለ ዓለም ኣፍሪቃ ጥራሕ ዘይኮነ፡ ኣብተን ሓያላንን ምዕቡላትን ዝበሃላ ሃገራት፡ ከም ኣመሪካ ዓባይ ብሪጣኒያ ኤውሮጳ ሕብረትን ዝበሉ ዓበይቲ መንግስታትውን ዝለዓል ሕቶዮ። ኣብ 2018 ግን ኣብ ጉዳይ ደብ ገለ ዘተባብዕ ምዕባሌታት ተራእዮ። ከም እዋናዊ ቱማ ጌርና ከነቕርቦ ድማ መሪጽና ኣለና።

ደባዊ ምስሕሓብ ዑዝበኪስታንን ኪርጊስታንን በቲ ሓደ፡ ናይ ኤርትራን ኢትዮጵያን ከአ በቲ ካልእ፡ ገለ ካብቶም ኣብ ዓለምና ዘጋጠሙ ኣሸገርቲ ፍጻሜታት ጌርካዮም ኣብ ታሪኽ ተመዝጊቦም ዘለው። ካብ መራሕቲ እዞን ሃገራት ኮነ ኣተባባዕቶም ዝተፈጸመ ጌጋታት እንታይ ትምህርቲ ክንወስድ ንኸእል? ኣህጉራዊ

ደባዊ ሕጊ እንታይ/ዩ ዝእዝዝ? ምፍላጥ ኣገዳሲ/ዩ። ቅድሚ ብዛዕባ ኣህጉራዊ ዶብ ምዝራብና ትርጉም ኣህጉራዊ መስመር ምንጻር ከድሊያና/ዩ።

ኣህጉራዊ መስመር ኣብ ካርታ ዝሰፈረ ኮይኑ፡ ብጥረ ዓይነና ብቐለል ዘይርእን ሓውሲ ሕቡእ ኮይኑ ኣሃዳዊ ባህሪ ናይ ሓንቲ ሃገር ዝሕብር/ዩ። እዚ መስመር ካብ ደቡባዊ ሸነኽ ናይ ሓንቲ ሃገር ተበጊሱ ብትኽሎ ናብ ሸነኽ ሰሜን ዘማእዝን ኮይኑ ክሳብ ህዋ ይዝርጋሕ። ኣብ ውሽጢ ከምዚ ዝበለ ጂኦግራፊካዊ ክለ ሓንቲ ርእሳ ዝኸአለት ልኡላዊት ሃገር ምህላዋ ይንገረና። ምስ ጎረባብቲ ሃገራት ዘራኽቡካ ደባት መራኽቢ መስመራት ብዛዕባ ምክትካል ነቑጣታትን ካልእ ምንቅስቓሳትን/ዩ።

ጉዳይ ዶብ ልብን ቀልብን መንግስታትን ህዝብታትን ዝሰለብ ኣርእስቲ/ዩ። ስለምንታይ ሃብቲ ምስ መሬት ዝተኣሳሰረ ስለ ዝኾነ ዶብ ወይ መሬት ይግበእኒ ክበሃል እንከሎ ብቐጥታ ሕቶ ረብሓ ሒዞ ይብገስ ስለ ዘሎ። 2018 ነዚ ሓቂ ኣጸቢቑ ኣነጻጽሮ/ዩ። ንኣብነት ኣብ ዓዲ እንግሊዝ፡ እታ ሃገር ካብ ኤውሮጳ ሕብረት ፍትሕ ኣብ ዝሓተተትሉ ጉዳይ ዶብን ልኡላውነትን ቁጽሪ ሓደ ናይ/ቲ ኣጀንዳ ኮይኑ ቀሪቡ የዛርብ የሰሓሕብ ኣሎ። ምምሕዳር ትራምፕ ኣመሪካ ትቐደም ጭርሖኡ ጌሩ ኣብ ልዕሊ ናብ ሃገሩ ዝኣትው ስደተኛታት ገይርዎ ዘሎ ክልከላ፡ ኣብ ጎረቤት ሃገሩ ሜክሲኮ ዘራኽቦ ዶብ ብኮንክሪት ንምዕጻው ምስ ፖለቲከኛታትን ባይቶን ሃገሩ ፈጠርዎ ዘሎ ምስሕሓብን ኣሃሚድና ክንሪኦ ንኸእል ኢና።

ዘክሩ/ሞ ንዘክር/ሞ፡ ዋእ "ግሎባልነት" እናተባህለ/ዶ ይዝመር ኣይነበረን። እቲ ደባት ይፍረስ ንግዲ ይዓንብብ ዝብል ዝነበረ ፍልስፍና 90 ታት እንታይ ረኽብዎ? ልዕሊ ርብዓ ዘመን ዶብ ኣልቦ ዓለም ፈጠርና ኣለና፡ ዓለማውነት/ዩ ኣተሓሳስባና፡ ነጻ ዕዳጋዩ ቁጠባዊ ፖሊስና፡ ነዚ ዘይትቐበል ወይልኻ/ዶ ክበሃል ኣይጸንሐን። ሎሚ ብዛዕባ ልኡላውነት፡ ደባዊ ሕቶ ምልዓል፡ ዶብካ ብገርገራ ምዕጻውን ብሰፊሑ ንዕዘብ ኣለና። እዚ ግሎባላውነት ነጻ ዕዳጋ ዝበሃል ንገለ ሃገራት ክጠቅም፡ ንዝበዝሓ ሃገራት ድማ ክጎድእ ከድኪ ዝተማህዘ ምኻኑ/ዩ ዘረደኣና። ብዝኾነ ትማሊ ኮነ ሎሚ ጭብጢ ሒዝካ ዝግበእካ መሬት ይግበእኒ ምባል ነውሪ ዘይምኻኑ፡ ይግበእኒ ንትብሎ መሬት ብዘለካ ሓይሊ ተጠቐምካ ናትካ ክትገብር ምፍታን ድማ ክሳራኡ ከበድ ምኻኑ ኣግንዘቦ ንጭባጥ/ዩ ዕላማና/ዚ ጽሑፍ።

ሃገራት ዑዝበኪስታንን ኪርጊታንን ኣብ ማእከላይ ሸነኽ ኤስያ ዝተደኮና ኮይነን ኣካል ናይ/ቲ ብሶቪት ሕብረት ዝፍለጥ ዝነበረ ቀጽሪ ምብራቕ ዝነበራ/ዩን። ዑዝበኪስታንን ኪርጊታንን ኣብ 1920ታት ከም ሃገራት ተመስሪተን። ድሕሪ ምፍራስ ምብራቕ ደምበ ኣብ መፈለምታ 90ታት ድማ ከም ልኡላውያን ሃገራት ክቐማ ክኢሊን። ኣብ ዘመነ ሶቪት ሕብረት እቲ ነዘን ክልተ ሃገራት እዚኣተን ዝፈሊ ዝነበረ መስመራት ንውሽጣዊ ምምሕዳራተን/ዩ ዘገልግል ነይሩ። ከም ኣህጉራዊ ዶብ ኮይኑ ንከገልግልን ተባሂሉ ኣይተሓንጸጸን። ስለዚ ስድራ ቤታት፣ ዓድታት፣ ብሄራት፣ መስመር መጎዓዝያ፣ ሕርሻ፣ መስመራት ኣገልግሎት ማይ መብራህቲ ናይዘን ሃገራት ክመሳቐሉ ክመሓላለፉ ክሰጋገሩ ከይኖም ጸኒሖም። እዚ ናተይ ዘይብትለሉ ኣገባብ/ዩ።

ይኹን ምበር፡ ኣብ ምዝዛም 90ታትን ኣብ ምፍላም 2000 ን ውልቀ መላኽ ዑዝበኪስታን ኣሰላም ካሪሞቭ በይናዊ ውሳኔ ብምውሳድ ዶብ እዘን ክልተ ሃገራት ክዕጸ ትዕዛዝ የመሓላልፍ። ብዘይ ውዓል ሕደር ክኸበር ዘለዎ ትእዛዝ። ትእዛዝ ምቁጽጻር መእተዊ መውጽኢ ሺዛ፡ ነዘን ክልተ ሃገራት ዘራኽቡ ዝነበሩ ሺንቶታትን ካልእ መራኽቢታትን ምዕናው፡ ምዕጻው ካብን ናብን መገሻ ምጉንዳብ፤ ኣብ ደባት ተደኩነን ዝጸንሓ ዓድታት ብሓይሊ ምፍራስ፤ ኣብ መውዳእታ ከኣ መዓስከራት ምክትታል ደባት ኣቑሙ። ወጥሪ ሰማይ ምስ ዓረገ፡ ግጭት ንምግታእ ሓደ ናይ ዶብ ኮሚሽን ቆይሙ ኔይሩ። ይኹን ምበር መራሕቲ ዑዝበኪስታንን ኪርጊታንን ብልቢ ክተሓባበሩ ቁሩባት ስለ ዘይነበሩ እቲ ኮሚሽን ተልእኾኡ ከይፈጸመ ሓላፍነቱ ከውርድ ተገዲዱ።

ኸሉ'ቲ ብናይ ዑዝበኪስታን ውልቀ መላኸ እስላማዊ ካሪዎቭ ዝተወሰደ ስጉምቲ ትዕግስቶም ዝጸንቀቐ ኪርጊስታናውያን ብምቕጣዕ ክለዓዕሉ ኮኑ። ብሕልፊ ሃገራውያን ኣኸረርቲ። ደጊም ኩናት ትኣውጁልና ኢዩ. ሞ ኪርጊስታን ዘበልካ ኩልኻ ተለዓል ክተት መክት ኢሎም ወፊርም። ዝጠፍኦ ህይወት ኣዝዩ ብዙሕ ብምንባሩ፣ ነቲ ፍጻሜ ዝተዋህቦ መጸውዒ ህልቂት ዝብልዩ። እዚ ኣብ ናይ ዶባት ግጭት ከም ሪኬርድ ተመዝጊቡ ዝርከብ ታሪኽ ኮይኑ ኣሎ።

ኢስላም ካሪዎቭ ኣብ 2016 ካብዛ ዓለም ብሞት ድሕሪ ምፍናው፣ ብሓደ ባዕሉ ሸይምዎም ዝጸንሐ ሻርቃት ሚርዚዮር ዝተባህለ ውልቀ ሰብ ክትካእ ኮነ። ሚርዚዮር ልቢ ኣየንኣሰን። ምስ ጎረቤት ሃገር ኪርጊስታን ጥራሕ ዘይኮነ ምስ ካልኣት ጎረባብቲ ሃገራትውን ዝምድናታት ከመሓይሽ ሓያል ሰሪሑ። ኣብ 2017 ዶባት ተነጻፋ ምርድዳእን ሰላምን ድሕሪ ምስፋኑ ከኣ፣ ናይ ህዝብታት ሕለፍ ተመሓላለፍ ኮይኑ።

ልክዕ ከም ናይ ዑዝበኪስታንን ኪርጊስታንን ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝተራእየ ናይ ዶብ ጸገም ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰ ጸገም ምዃኑዩ ተነገሩና። ዘይተነግረናስ ስለምንታይዩ ብሰላም ክፍታሕ ዘይተኻኣለ ዝብል ጥራሕዩ። ስለምንታይ ኣፈ-ሙዝ ኣልዒልካ ብሓይሊ ንምፍታሕ ጉያ ጉያ ተባሂሉ፣ ክንድዚ ዝኣክል ህይወት ሃሊቑ፣ ንብረት በሪሱ ምዝንባላት ዜጋታት ኣጋጢሙ?

ካልእ ዝገርም ነገር እንተ ነይሩ፣ ዝዘን ክልተ ሃገራት ዘሰሓሰበ መሬት ኣዝዩ ንኡስ ኣዝዩ ጸቢብ ኣብ ርእሲ ምዃኑ እዚ ዝበሃል ዘተሃራርፍ ዑቁር ጸጋታት ዘይብሉ ምዃኑዩ። ሃብቲ ይሃልዎ ኣይሃልዎ ሕቶ ዋንነት እንተ ሃልዩ ብሕግን ብሕግን መዕለቢ ክረክብ ነይርዎ እዚ ኣይተገብረን። በቶም ሓንደስቲ ኣይተደልዩን። ዘተሃራርፍ ዑቁር ጸጋታት ዘይብሉ፣ ዝፍተሓሉ ሕጋዊ ኣገባብ ጥሒሰካ፣ ሰብኣውን ነወታውን ዓቕሚ ሃገር ምርማስ ደኣ ምስ ምንታይ ይቐጸር? ናይ ብሓቂ ዶባዊ ሕቶኮ ናይ ህዝብታት ምበር ናይ መንግስታት ኣይኮነን። ናይ ህዝብታት ድማ ብሰላማዊ ልዝብ በሲሉ ብሕጊ መደምደምታ ዝረክብ ክንሱ፣ ካብ ክሳብ ብዓመጽ ጥራሕ ናትካ ክትገብሮ፣ ህዝብታት ኣብዘይርብሕሉ ዝነበሮም ክስእንሉ ክሞትሉ ምግባር ብስልጣን ናይ ዝሰኸረ ፖለቲካዊ ዕብዳን ምበር ካልእ ትርጉም ክወሃቦ ከቶ ኣይከኣልን።

ዝኸነ ኮይኑ ዝተኸሰረ ምስተኸሰረ ብሰናይ ድሌት ዘይኮነ ብውሽጣውን ግዳማውን ድፍኢታት ኣይሰላም ኣይኩናት ጉዕዞ ኣስታት 20 ዓመታት ዝወሰደ ዶባዊ ጎንጹ ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብ ሰነ 2018 ብሩህነት ብዘይብሉ ንህዝብታት ተስፋ ዝህብ ምዕባሌ ተራእዩ። እቲ ኣብ ህዝብታት እዘን ሃገራትን ደላዩ ሰላም ማሕበረ-ሰብ ዓለምን ዝተራእየ ተስፋ ኣብ ንፋስ ምበር ኣብ መሬት ዝተዘርእ ስለ ዘይነበረ ግን፣ ጸወታ ንሶት ብዝመስል መልክዑ ዳርጋ መኸኹ ይርከብ። ብፍላይ ኣብ ሃገረ ኤርትራ ንዕዘቦ ዘለና ዶባዊ ጎንጹ ሸፋን ጌርካ ህዝቢ ምድካይ ምብታን ዕላማ መንግስቲ እንታይ ምዃኑ ዘመላኸትዩ። መዋጽኦ ይፍጠረልኩም ሓይሊ ይሃብኩም ኤርትራውያን ኢልና ድማ ሓተታና ንዓጹ። ምክንያቱ ካብቲ ግጭት ቀንዲ ተሃሰይቲ ኤርትራውያንዮም። ጸገሞም ክፈትሑ ዘለዎም ድማ ባዕሎምዮም።

ተርጓሚ ዓ.ኢ.

ብሓልዮት ደሞክራሲያዊ ግንባር ሓድነት ኤርትራ ዝፍኖ፣ ድምጺ ሰላምን ደሞክራሲን ኤርትራ 01-03-2019